

In het Vakblad van januari 2019 schreef ik een artikel over de voortgang van het Actieplan Bos en Hout onder de titel *Actieplan Bos & Hout – waar staan we en hoe nu verder?* Ruim een jaar verder is er veel gebeurd; tijd voor een update.

> Waar het Actieplan in oktober 2016 door sommigen werd gezien als een noodkreet van een sector die vreesde voor vergetelheid, gaat er nu geen week voorbij of bos en hout halen de pers. Het bos is meer onderwerp van maatschappelijke discussie dan ooit tevoren. En vrijwel altijd met de afdrank dat bos belangrijk is, en dat het daarom noodzakelijk is dat het Nederlandse bosareaal groter en het bos nog beter wordt. Alleen over de hoe-vraag verschillen de meningen sterk, en het lijkt er soms op of de standpunten steeds verder uit elkaar gaan lopen. Zoals het nationale voetbalelftal ontelbare zelfbenoemde bondscoaches heeft, zo kan het bos zich verheugen in vele honderden meningen over bosbeheer. Die worden soms gebracht als mening of advies, maar geregeld ook als universele waarheid. Quod non. Maar de ambitie om meer politieke en maatschappelijke betrokkenheid voor bos te mobiliseren lijkt dus al grotendeels gerealiseerd. Het bos is, zo blijkt, van iedereen.

De totstandkoming van het Klimaatakkoord heeft hierbij geholpen. De bos- en natuursector was in dat proces vertegenwoordigd aan de Klimatatafel Landbouw en landgebruik. Het bod van de sector, bestaande uit een aantal maatregelen met bijbehorende additionele CO₂-vastlegging, is voorbereid in de werkgroep Bomen, bos & natuur. In dat proces werd steeds duidelijker dat de categorie bosmaatregelen tot de weinige behoort die uitsluitend positieve neveneffecten heeft. Naast CO₂-vastlegging, waar het allemaal om begonnen was, en de klassieke Grote Drie van geïntegreerd bosbeheer (biodiversiteit, recreatie en hout) ontdekten steeds meer partijen dat bos ook bijdraagt aan waterzuivering, water vasthouden, hittestressreductie en fijnstofafvang. En dat hout - populair gezegd gestolde CO₂ - hèt bouw materiaal van de 21e eeuw is; een belangrijke vaststelling in een tijdperk van woningnood en klimaatcrisis. Met als recente klap op de vuurpijl de stikstofcrisis, waarin duidelijk werd dat bossen een rol kunnen vervullen als bufferzone tussen kwetsbare natuurgebieden en stikstofrijke, intensieve landbouwgebieden. Volop wind in de zeilen dus.

De sfeer die daardoor is ontstaan laat zich omschrijven met: volle kracht vooruit, op nader te bepalen koers. Gelukkig zijn er afgelopen jaar

foto Mark van Benthem

Meer bos, meer met bos en meer met hout

Het Wat en Waarom is bekend, nu verder met Wie, Wanneer en Hoe

voor en achter de schermen al heel wat stappen gezet om die koers te vinden. Bijvoorbeeld:

- Een consortium onder aanvoering van Wageningen Environmental Research en met subsidie van het ministerie van LNV heeft, na de start in 2018, ook in 2019 een nieuwe serie pilotprojecten uitgevoerd. Deze pilots hebben ten doel om kennis en ervaring op te doen met klimaatmaatregelen met bossen, bomen en hout, en om de klimaatopbrengsten daarvan wetenschappelijk te kunnen onderbouwen. De resultaten hiervan komen terecht in de Gereedschapskist Klimaatlim Bos- en Natuurbeheer, die online staat en zich steeds verder vult (www.vbne.nl/klimaatlimbosennatuurbeheer/).
- Om beleidsmatige keuzes te kunnen maken in de wirwar van prioriteiten en standpunten rondom bosuitbreiding en klimaatlim bosbeheer werken het ministerie van LNV en de provincies gezamenlijk aan een nationale bossenstrategie. Met inbreng van zowel de bos- en houtsector als van de rest van de

maatschappij wordt richting gekozen en kleur bekend over beheerkeuzes. Dit project zal zeker tot zomer 2020 duren en veel moet nog worden uitgewerkt, maar de eerste contouren, vastgelegd in een Kamerbrief van 3 februari jl. zijn ambitieus: zo moet het bosareaal in 2030 zijn uitgebreid met 10 procent ofwel 37.000 hectare. Dit zou een voor Nederland ongekend snelle toename van het bosoppervlak betekenen. Merk op: Deze 37.000 hectare in 2030 past verrassend goed in de ambitie van het Actieplan van 100.000 hectare nieuw bos in 2050.

- De Coalitie Bos & Hout (coalitiebosenhout.nl) heeft 23 januari jl. de conferentie 'De jaren twintig, het decennium van het bos' georganiseerd. Waar eerdere conferenties zich richtten op vakgenoten en TBO's, werd in deze aflevering juist de link gelegd met de overheden en maatschappelijke partners die een belangrijke rol spelen in de realisatie van de ambities: provincies, gemeenten en waterschappen. Vertegenwoordigers van IPO, VNG en UvW

bevestigden hun commitment aan de gezamenlijke opgave en gaven aan de uitgestoken hand van de sector op prijs te stellen.

- Tijdens deze conferentie werd de eerste versie van de Factsheets Klimaatlim bos- en natuurbeheer wereldkundig gemaakt. Deze factsheets bieden een praktisch overzicht van de maatregelen om CO₂ vast te leggen met bomen, bos en natuur, inclusief een indicatie van de CO₂-vastlegging per maatregel. Deze factsheets zijn een spin-off van de Gereedschapskist Klimaatlim Bos- en Natuurbeheer, en zijn vooral bedoeld om de initiatiefnemers (met name: grondeigenaren) en regisseurs (met name: provincies) te helpen om een programma te maken voor de opgave die in 2030 af moet zijn. Via de website van de Gereedschapskist Klimaatlim bos- en natuurbeheer zijn de factsheets te downloaden.
- De werkgroep Bomen, bos en natuur (BBN), die oorspronkelijk was opgericht om het klimaatbod vanuit de sector voor te bereiden, heeft besloten zichzelf niet op te heffen nu die klus is geklaard. De werkgroep gaat door om te bevorderen dat de landelijke BBN-ambitie wordt vertaald in provinciale plannen en -belangrijker - dat er schoppen in de grond gaan. Om dit goed te laten aansluiten op de landelijke en provinciale beleidskeuzes vervult deze werkgroep ook de rol van klankbordgroep voor de nationale bossenstrategie.
- Sommige provincies hebben niet gewacht tot er een landelijke opgave ligt, maar hun eigen beleidskeuzes gemaakt. Zo heeft Overijssel een plan gelanceerd voor 1,1 miljoen bomen en organiseert Limburg begin april een symposium over haar 1 Miljoen Bomenplan (te realiseren binnen 8 jaar). Gelderland is vergevorderd met nieuw provinciaal bosbeleid op basis van afspraken hierover in haar bestuursprogramma. Als bosrijkste provincie zal de aanpak van revitalisatie van (naald)bos op zandgronden hiervan belangrijk onderdeel zijn. Bijzondere vermelding verdient hier de provincie Noord-Brabant, die eind januari jl. een provinciale bossenstrategie heeft vastgesteld. Daarin staat onder meer dat voor 2050 alle bossen op de droge zandgronden gerevitaliseerd moeten zijn, dat er tot 2030 13.000 hectare nieuw bos wordt aangeplant, en dat er geïnvesteerd gaat worden in de productie van kwaliteitshout.
- Ook de andere overheidslagen zijn volop in beweging. De Vereniging Nederlandse Gemeenten adviseert haar leden om de komende 10 jaar de hoeveelheid bomen met 1 procent per jaar uit te breiden. De Unie van Waterschappen onderzoekt de bijdrage die bomen kunnen leveren aan - met name - klimaatadaptatie en in meerdere waterschappen lopen pilots om dit inzichtelijk te maken.
- Op het grensvlak van bomen en voedselproductie is veel reuring. In Brabant en Gelderland zijn inmiddels 80 boeren aangesloten bij agroforestrynetwerken en bij tientallen hiervan zijn de bomen al geplant. Het Masterplan Agroforestry, opgesteld op verzoek van

het Ministerie van LNV, vormt een advies voor de overheid om opschaling van agroforestry in Nederland mogelijk te maken. De stip op de horizon is 25.000 hectare agroforestry in 2030.

Dit overzicht is verre van volledig. Overal poppen initiatieven op, al gaat veel hiervan vooralsnog over ambities. En dat is goed, want daarmee begint alles. Maar als het gaat om echte impact zal dit jaar vooral in het teken moeten staan van het concretiseren van alle ambities. Het liefst in de vorm van opschaling van concrete maatregelen (beheer en aanleg), maar in elk geval door het opstellen van een realistische programmering om de opgave tot 2030 te kunnen halen. Vele organisaties zullen daaraan hun bijdrage moeten leveren, maar de belangrijkste rol ligt hiervoor bij provincies, als regisseurs van het natuurbeleid in Nederland. Want de komende kwartalen moet duidelijk worden hoe we in de komende 10 jaar de nationale taart - met 0,4 tot 0,8 Mton/jaar additionele CO₂-vastlegging en 37.000 hectare nieuw bos - gaan opdelen in 12 behapbare stukken.

Wordt vervolgd!

Vincent Lokin – vincent@arboribussilva.nl

Pro Silva voorjaarsexcursie Uitgedund in de Dennen, wat nu?

Een fors deel van het Nederlandse bos wordt in de heersende boomlaag gedomineerd door groeven. In veel van de bosopstanden van 70 jaar en ouder is men in feite "uitgedund". Dat wil zeggen, verdere dunningen bieden geen meerwaarde voor de groei van de bomen in de heersende boomlaag. Vaak wordt dan gekozen voor verjongingskap. Er zijn echter ook andere mogelijkheden om met kleinschalig bosbeheer naar een volgende generatie bos toe te werken. Tijdens deze Pro Silva voorjaarsexcursie gaan we in op de vragen die daarbij komen kijken.

De Pro Silva excursie vindt plaats op woensdag 13, donderdag 14 en vrijdag 15 mei 2020 in boswachterij Austerlitz van Staatsbosbeheer. Deelname kost 30 euro voor leden van de KNBV, 15 euro voor studentleden en 40 euro voor niet-leden, inclusief koffie/thee en lunch. De excursies starten om 9.00 uur en eindigen rond 16.30 uur. Aanmelden via prosilva@knbv.nl. Vergeet bij de aanmelding niet te vermelden of u een vegetarische lunch wilt!

Kijken bij Collega's

Op 22 april zijn we 's middags te gast bij collega Tim Kreetz van Natuurmonumenten in het Voorsterbos. Aantal deelnemers is beperkt. Informatie bij kijken.bij.collegas@ziggo.nl en op www.knbv.nl/Nieuws/Agenda

Minder bomen, meer bos

Er lijkt momenteel nationaal én internationaal sprake van een ware bomenwedloop.

Overheden en private partijen buitelen over elkaar heen om zoveel mogelijk bomen aan te planten voor ons klimaat. Dat is harstikke mooi en komt ongetwijfeld uit een goed hart, maar om het steeds over aantallen bomen te hebben is wat ongelukkig.

Wanneer op 'traditionele' wijze bos wordt aangelegd worden al snel 4.500 bomen op een hectare geplant. Na 50 jaar zijn daar vervolgens – als gevolg van natuurlijk afsterven en/of bosbeheer – nog maar ca. 500 á 1000 bomen van over. Dat geeft niet, oudere bomen nemen nou eenmaal meer ruimte in waardoor er minder bomen op een hectare passen. De hoeveelheid vastgelegde koolstof is daarbij wel degelijk flink toegenomen, onafhankelijk van het aantal aangeplante bomen. Het is dus misleidend om de inspanning voor het klimaat te relateren aan het aantal aangeplante bomen. Om bos te krijgen hoeft daarnaast helemaal niet aangeplant te worden. Zodra we in Nederland onze handen op de rug houden zal (bijna) overal spontaan bos opkomen. Spontaan bos is daarbij veel sneller ecologisch interessant en ook veel mooier. Het kan zeker geen kwaad om kleinschalig wel wát bomen aan te planten, met name boomsoorten die zich niet vanzelf zullen vestigen, maar het aantal bomen dat hiervoor aangeplant hoeft te worden is maar beperkt.

De aantallen bomen leiden tenslotte maar af van het bos. Geld voor bomen kan ook worden besteed om grond op ecologisch waardevolle plekken in het landschap vrij te maken voor bos of voor hydrologisch herstel op de nieuwe boslocaties. Zo komen we niet enkel tot 'weilanden vol met bomen', maar tot herstel van oer-Hollandse bostypen zoals hardhoutoibossen langs onze rivieren en uitgestrekte elzenbroekbossen in het laagveenlandschap. Dat is niet perse goedkoper, maar wie om ons klimaat, biodiversiteit én om ons landschap geeft plant geen bomen, maar bos.

Wouter Delforterie